

samspeil
ombod

ansvar

tillit

dialog

open debatt

handlingsrom

framtid

dagsorden

sultater

Godt

Lokaldemokrati

– ei plattform

styring

innbyggjarar

kvalitet

deltaking

folkevalde

utvikle

roller

openheit

respekt

legitimitet

Godt lokaldemokrati – ei plattform

Norsk lokaldemokrati er godt – men kan og bør bli betre. KS meiner ei plattform vil vere til nytte i utviklingsarbeidet for eit betre lokaldemokrati.

EI PLATTFORM VIL GI eit sams grunnlag å stå på, ho vil gi retning til arbeidet for å utvikle lokaldemokratiet og ho vil kunne gi ein standard å måle seg mot. Plattformen skal vise kva som kjenneteiknar eit godt lokaldemokrati. Kva som må til for å oppnå kjenneteikna, er arbeid som naturleg følgjer etter at det er semje om plattformen.

PLATTFORMA ER UTFORMA ut frå ein føresetnad om at godt lokaldemokrati er viktig for det samla norske demokratiet og at demokrati er ein viktig verdi det gjeld å ta vare på og utvikle vidare.

Plattformen er tenkt å vere til hjelp i utviklingsarbeid i den einskilde kommune og for KS i arbeidet med å støtte medlemmene. KS vil også bruke den i arbeidet for å få staten til å leggje tilhøva så godt til rette for demokratisk verksemd som råd er. Plattformen tar ikkje sikte på å definere godt lokaldemokrati på ein eintydig måte. Demokrati er drøfta i 2000 år utan at det er semje om kjenneteikna. Nokre legg til dømes vekt på deltaking, andre på fri diskusjon. Atter andre legg vekt på kvaliteten på vala og prosessane omkring, eller på demokratiets styringsevne som grunnlag for demokratiets kvalitet. Plattformen skal vere open nok til at det er rom for ulike tilnærmingar og vektleggingar.

KOMMUNAR OG FYLKESKOMMUNAR kan nytte plattformen på ulike måtar. Ho kan tene som grunnlag for diskusjonar i kommunestyret

eller andre fora der ein drøftar og konkluderer korleis kommunen skårar på dei ulike demokratimåla, og kva område kommunen vil utvikle vidare. Ho kan òg tene som grunnlag for spørjeundersøkingar til innbyggjarar og representantar dersom kommunen ønskjer det.

Plattformen er tenkt å peike på noen av dei viktigaste kjenneteikna ved godt lokaldemokrati.

I VÅRT DEMOKRATI er det dei folkevalde som tek avgjersler på vegne av innbyggjarane. Derfor er tillit frå innbyggjarane eit vilkår for eit godt demokrati. Tillit blir blant anna utvikla ved at innbyggjarane kjenner seg godt representerte. Folkevaltes reierleg og styringsorganas verkemåte har betydning for innbyggjaranes tillit. Gode resultat er med på å bygge tillit til lokaldemokratiet.

Eit godt lokaldemokrati med høg tillit har ein når

... innbyggjarane kjenner seg godt representerte

At innbyggjarane er godt representerte, inneber mellom anna at dei folkevalde kjenner innbyggjaranes meiningar, interesser og behov - og legg desse til grunn for vedtak i kommunestyret og andre kommunale organ. Grunnleggande spelereglar må bli følgd.

Høg valdeltaking

Forskarane er usamde om kva for betydning høg valdeltaking har. For innbyggjarane er det viktigare at dei folkevalde tar omsyn til kva dei meiner, enn at valdeltakinga er høg. Dei aller fleste praktiskarar ser likevel valdeltakinga som viktig. Ved vala blir representantane peika ut. Under elles like vilkår vil legitimiteten representantane tar med seg inn i vervet sitt vere betre når mange står bak, enn når få gjer det.

Innbyggjarane har eit godt grunnlag å velje på og blir motiverte til å stemme

I representative demokrati spelar vala ei nøkkelrolle. Då er det viktig at innbyggjarane har eit godt grunnlag for å ta eit val – og at dei blir motiverte til å nytte stemmeretten. I valkampen har parti og vallister nøkkelrolla. Kvar parti vil naturleg nok vurdere eigen innsats i valkampen. I tillegg bør kommunen vurdere kor god valkampen samla sett har vore for å motivere og for å gi eit godt valgrunnlag.

Innbyggjarane veit kven som har ansvaret

Ein føresetnad for å kunne stille dei folkevalde til ansvar er at innbyggjarane har informasjon om på kva for grunnlag avgjersle er fatta og kven som har ansvar for kva for avgjersler

God informasjon til innbyggjarane om rettar, politikk og tenester

Godt lokaldemokrati krev ein open kommune. Ein open kommune gir innbyggjarane innsyn, og har god og lett tilgjengeleg informasjon om kva rettar innbyggjarane har, kva politikk kommunen fører og kva tenester han yter.

God rettstryggleik

Godt demokrati krev god rettstryggleik. For kommunar er det særleg viktig at innbyggjarane har rett til innsyn i tilhøve som er viktige for dei, og rett til å klage – og at dette blir praktisert på ein god måte av kommunen

Innbyggjarane veit korleis ein kan ta opp saker med dei folkevalde i kommunen

Mange innbyggjarar er i tvil om korleis ein skal gå fram for å ta opp ei sak med dei folkevalde og kven ein skal vende seg til. Dette kan bøtast på ved å syte for ein lav terskel for å ta kontakt med kommunen og ved god informasjon til innbyggjarane om korleis dei skal gå fram.

Innbyggjarane får delta utanom val

Høg deltaking frå innbyggjarane utanom vala er ikkje i seg sjølv eit prov på godt demokrati. Å ha ordningar som gir innbyggjarane høve til å engasjere seg når dei ønskjer det, er likevel viktig for å sikre at avstanden mellom innbyggjarane og folkevalde ikkje blir for stor. Det er også viktig fordi innbyggjarane sit på informasjon om behov, utfordringar og løysingar som kan bidra til å gjere dei politiske vedtaka betre.

Kommunane bør derfor ha avklara korleis innbyggjarane kan delta utanom val. Døme på slik deltaking kan vere høyringar, innbyggjarinitiativ, folkerøysting, borgarpanel, brukarstyre og -utval, lokale utval eller anna deltaking for å gje folkevalde organ råd og innspel før dei gjer vedtak. Ei særleg utfordring er å få høyrd dei som blir omfatta, men ikkje sjølv er særleg aktive. Ny teknologi gir nye moglegheiter til å

delta. I alle høve er det viktig at kommunen avklarar når og korleis innbyggjarane blir inviterte til å delta, og kva resultatata blir brukt til. Det er viktig for at dei som deltar skal oppleve at deltakinga blir tatt på alvor. På same vis er det viktig at innbyggjarane får tilbakemelding på korleis innspel er ivarett.

Open offentleg politisk debatt

Ein god demokratisk framgangsmåte er at avgjersler først blir tekne etter ein open debatt der alle som har synspunkt får delta og der det er kvaliteten på argumenta som er avgjerande – ikkje makta eller ressursane til dei som fremjar dei. Eit ope ordskifte vil bidra til å klargjere partias standpunkt og prioriteringar, og hjelpe innbyggjarar til å fatte godt informerte val. Kommunestyremøtet, lokale media og sosiale media kan vere eigna fora for slike ordskifte.

Aktive frivillige lag og organisasjonar

Høg aktivitet i frivillige lag og organisasjonar fremjer for eit godt lokaldemokrati og byggjer opp det som blir kalla sosial kapital. Det byggjer tillit mellom menneske og det gir erfaring med arbeidsformer og spelereglar som er viktige i eit demokrati. Organisasjonar har viktig kunnskap og kan fungere som viktige kanalar for å påverke.

Mindretalsrettar blir tekne vare på

Demokrati er fleirtalsstyre, men eit godt demokrati valsar ikkje over eit mindretal. For at eit demokrati skal vere godt, er det særleg viktig at det ikkje er grupper som over tid står utanfor det demokratiske systemet. Å inkludere og lytte til mindretallet er viktig både når det gjeld innbyggjarar og folkevalte politikarar i opposisjon.

Det er god aktivitet i lokale partilag

Partia har ei avgjeranderolle som bindeledd mellom innbyggjarar og dei representative organa. Derfor er eit godt lokaldemokrati avhengig av at partia fyller denne rolla på ein god måte. Skal partia vere gode bindeledd mellom innbyggjarane og dei folkevalde, må lokallaga vere aktive. Formidling av synspunkt, spørsmål og vurderingar krev aktivitet.

Partia sikrar god rekruttering til lokalpolitikken

God og representativ rekruttering er eit vilkår for eit godt lokaldemokrati i framtida. Også her har partia ei nøkkelrolle. Men kommunen kan og bidra med å legge praktisk til rette for deltaking i lokalpolitikken.

... dei folkevalde set dagsorden, styrer ressursbruken og er ombod for innbyggjarane

Dei folkevalde gjer hovudjobben i demokratiet vårt. Det er dei som skal fatte vedtak, utøve kontroll og sjå til at kommunens «leveranse» til innbyggjarane er i samsvar med det dei har krav på og forventningar om.

Då må dei folkevalde setje dagsorden, styre ressursbruken og vurdere resultat slik at kommunen blir stadig betre til å nå måla sine. I tillegg er det viktig at dei praktiserer ombodsrolla på ein god måte. Det medfører m.a. at dei folkevalde fangar opp innspel og signal frå innbyggjarane, men også at dei balanserer desse i vedtaka sine.

Avklara roller og rutinar mellom dei folkevalde og administrasjonen

Kommunestyret er kommunens øvste organ, og ansvarleg for at vedtak blir fatta. Dette

gjerast med utgangspunkt i saksutgreiing som er administrasjonssjefens ansvar. Administrasjonen er òg ansvarleg for at vedtak blir sett i verk. Klare politiske vedtak og signaler, tydeleg avklaring av roller og ansvar, god informasjon og godt samspel mellom politikk og administrasjon er derfor viktig.

Godt samarbeid og godt miljø i kommunestyret

I alle større vedtaksorgan vil det bli ei arbeidsdeling der nokre har større innverknad enn andre. Slik er det også i kommunestyret. Eit godt lokaldemokrati er prega av godt samarbeidsklima og respekt for ulike oppfatningar. Det fører mellom anna til at opposisjonen blir respektert og lytta til.

Balansert kjønnsrepresentasjon

Kjønnsbalansen har blitt betre i mange kommunar, men det er framleis eit stykke til ein kan seie seg nøgd. Det bør vere god balanse

mellom kjønna i kommunestyre, i kommunale leiarverv og i kommunal representasjon i eksterne organ.

Gode vilkår for å utøve rolla som folkevald

Demokratiet byggjer på at folk flest skal kunne bli valde til representantar. Dei aller fleste gjer dette på fritida si i tillegg til jobb. Skal det funnere på ein god måte, krev det at kommunen legg til rette for at alle skal kunne utøve rolla som folkevald. Opplæring, tilpassa møtetider og arbeidsformer er viktige for å sikre gode arbeidsvilkår. Kommunale sakspapir må vise det lokalpolitiske handlingsrommet, og vere enkle å lese og forstå.

Høg etisk standard og fråvær av korrupsjon

Folkevalde og administrasjonen gjer vedtak på vegne av det lokale fellesskapet. Då må det vere dei lokale fellesinteressene som er

sentrale. Utnytting av rolla som folkevald eller tilsett for eiga vinning er øydeleggjande for den tilliten som er nødvendig i eit godt demokrati.

Aktiv eigarstyring av kommunale og interkommunale selskap

Kommunane har i aukande grad skild ut verksemdar i kommunale eller interkommunale verksemdar. Kommunen har likevel ansvar for verksemda. Det er viktig at dei folkevalde får kunnskap om omfanget av verksemd som er skild ut, og kva for styringsmoglegheiter ein har til rådighet. Vidare må dei folkevalde ha innsikt i dei ulike rollene ein har som folkevald og som medlem i selskapas styrande organ. Då krevjast det aktiv eigarstyring, innsyn i og kontroll av desse selskapa.

Avklaring av roller mellom kommunestyret og kommunens representantar i utanomkommunale organ og partnerskap

Kommunane peikar ofte ut representantar i ulike organ utanom kommunen. Regionråd er eit døme på dette. Det er viktig at rollene representantane har og korleis dei skal rapportere til kommunestyret er avklara. Det same gjeld for deltaking i partnerskap og i nettverk.

... ein leverer det ein lovar

Eit demokrati som ikkje leverer resultat innbyggjarane oppfattar som gode, vil få problem. Demokrati er meir enn ein framgangsmåte.

Derfor må dei folkevalde sørgje for gode resultat. Kva som kvalifiserer som godt resultat, vil sjølvstund vere avhengig av den situasjon kommunen står i og dei rammevilkår han har. Eit godt resultat i ein kommune, vil derfor kunne vere for dårleg i ein annan. Gode resultat er med å bygge tillit til lokaldemokratiet.

Resultat i tråd med lovnader.

Kommunen må halde det som er lova. Mykje tyder på at kommunar er flinkare til å halde det dei lovar enn det innbyggjarane trur. Kommune må informere innbyggjarane om resultatane.

Gode tenester

Tenesteyting er ei viktig del av kommunal verksemd, og god tenesteyting er eit

viktig kjenneteikn ved eit godt demokrati. Innbyggjarane ventar velferdstenester og andre tenester av høg kvalitet, effektivt produsert.

God samfunnsutvikling

I tillegg til å gi einskildmenneske gode tenester, er det viktig for kommunane å vere med å utvikle samfunnet i ønska retning. Det kan gjelde utvikling i folketal, næring, miljø og klima, folkehelse, arealbruk og verdigrunnlag. Dei folkevalde må nytte handlingsrommet og styre mot ei berekraftig utvikling i samarbeid med andre aktørar i lokalsamfunnet.

Tilsyn og kontroll med eiga verksemd

Kommunar og fylkeskommunar forvaltar store samfunnsressursar. Dei folkevalde må kunne gå god for at desse ressursane ikkje blir skusla bort eller blir brukte på ein måte som ikkje kjem innbyggjarane til gode. Auka tilsyn og kontroll med eiga verksemd vil auke tiltrua innbyggjarane har til kommunane og fylkeskommunane.

Demokratiet i Noreg er godt, men det kan bli betre. Denne plattformen er meint som eit utgangspunkt for diskusjon og utviklingsarbeid i den enkelte kommune.

Valdemokratiet er viktig, men vel så viktig er det som skjer mellom vala: Kjenner innbyggerne seg godt representert? Har dei folkevalde styring med utviklinga? Leverer kommunen gode resultat?

KS vil gjerne ha kontakt med kommunar som vil jobbe med lokaldemokratiutvikling med grunnlag i plattformen.

KS – Kommunesektorens organisasjon
Haakon VII's gt. 9, Postboks 1378 Vika, 0114 Oslo
Telefon: 24 13 26 00 www.ks.no